YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 5-son

VOLUME 6 / ISSUE 5 / 2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.65

ISSN: 2181-1938

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, M. Sharifova, X. Yuldasheva, F. Usmonova, K. Abduvaliyeva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Vebsayt: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 21-oktabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 11,6.
Adadi: 100. Buyurtma: № 110.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basi mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovatiy – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Origin Uzbekistan ijrochi direktori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqni sohalararo o'rganish fakulteti Tadqiqot markazi rahbari, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti Tadqiqot markazi yetakchi ilmiy xodimi, yuridik fanlar doktori, dotsent

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoiy odil sudlov fakulteti dekani, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, professor v.b.

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basi professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasi dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasi dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basi katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шарифова, Х. Юлдашева,
Ф. Усмонова, К. Абдувалиева

Корректор:
М. Турсунов

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство
от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
21.10.2026.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 11,6. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 110.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – исполнительный директор Origin Uzbekistan, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – руководитель Исследовательского центра факультета междисциплинарного изучения права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – ведущий научный сотрудник Исследовательского центра факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Р. Алтиев – декан факультета уголовного правосудия Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, и. о. профессора

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission at the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, M. Sharifova, Kh. Yuldasheva, F. Usmonova, K. Abduvalieva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 21.10.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 11,6.
Units: 100. Order: № 110.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Executive Director of Origin Uzbekistan, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Head of the Research Center of the Faculty of Interdisciplinary Studies of Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Leading Research Fellow of the Research Center of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

R. Altiev – Dean of the Faculty of Criminal Justice of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Acting Professor

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Insonning asosiy huquq va erkinliklarini ta'minlashda davlatning konstitutsiyaviy-huquqiy majburiyatlari: mazmuni, turlari va amalga oshirish mezonlari
22 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
Advokatlik faoliyatini raqamlashtirish va advokatlik sirini saqlash kafolatlari
30 **ALLAMBAYEV JAVLONBEK RUSTAMOVICH**
Bojxona organlarida ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish tizimini takomillashtirish
38 **ASLONOVA NAFISA OLIMOVNA**
Tadbirkorlik subyektlarining halolligi prezumpsiyasi iqtisodiy huquqlarni sudda himoya qilishning protsessual kafolati sifatida

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

52 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi bojxona qonunchiligini takomillashtirish istiqbollari
63 **KARIMOVA MADINA MIRZADJANOVNA, KAYUMOVA ASALYA SULTONMURODOVNA**
Venchur investitsiyalar hamda to'g'ridan to'g'ri investitsiyalar (private equity): huquqiy tartibot va shartnomaviy konstruksiyalardagi farqlar
74 **ABDUSAMATOV NURULLO QOBILJON O'G'LI**
Raqamli mulk fuqarolik huquqi obyekti sifatida

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

82 **SOBITOVA UMIDAXON MUROD QIZI**
Sog'liqni saqlash sohasida korrupsiyaning oldini olishda prokuratura organlarining o'rni

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

92 **UTAYEV XUSNIDDIN XURRAMOVICH**
Raqamli muhitda mulkiy tajovuzlarni farqlashning jinoyat huquqiga oid mezonlari
101 **ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF O'G'LI**
Sun'iy intellekt ishtirokida sodir etiladigan ayrim qilmishlarning obyektiv belgilari namoyon bo'lishi
110 **NEMATILLOYEV BAXROM VAXOBOVICH**
O'zbekiston jinoyat qonunchiligida "kiberjinoyat" tushunchasini takomillashtirishning nazariy-huquqiy asoslari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

116 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Sud ekspertizasi institutining huquq tizimidagi o‘rni va sohaviy qonunchilikdagi kolliziyalarni bartaraf etish masalalari
123 **NOSIROV AMIRXON BAHODIR O‘G‘LI**
Axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etilgan firibgarlik jinoyatida isbotlash predmetining kriminalistik jihatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

130 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**
Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta’minlashning mintaqaviy mexanizmlari va tartib-taomillari
143 **MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashish: xalqaro-huquqiy hamkorlikni rivojlantirish tendensiyalari
154 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**
“Markaziy Osiyo – Xitoy” formati xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiyasi, shartnomaviy-huquqiy bazasi va hamkorlikning institutsional mexanizmlari
166 **SAYFULLAYEVA MAHBUBA AZIM QIZI**
Xalqaro moliya markazlarida ingliz huquqini joriy etish va qo‘llash modellari: qiyosiy-huquqiy tahlil
174 **XUDAYBERGANOVA NIGINA TO‘LQIN QIZI**
Maxsus missiyalar institutining tarixiy rivojlanishi

HUQUQNI SOHALARARO TADQIQ ETISH

185 **XADJAYEVA SAODAT ANVAROVNA**
Yangi avlod ilmiy kadrlarini tayyorlashda zamonaviy huquqiy va institutsional mexanizmlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Конституционно-правовые обязанности государства по обеспечению основных прав и свобод человека: содержание, виды и критерии реализации

22 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
Цифровизация адвокатской деятельности и гарантии сохранения адвокатской тайны

30 **АЛЛАМБАЕВ ЖАВЛОНБЕК РУСТАМОВИЧ**
Совершенствование системы производства по делам об административных правонарушениях в таможенных органах

38 **АСЛОНОВА НАФИСА ОЛИМОВНА**
Презумпция добросовестности субъектов предпринимательства как процессуальная гарантия судебной защиты экономических прав

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

52 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Перспективы совершенствования таможенного законодательства Республики Узбекистан в связи с внедрением технологий искусственного интеллекта

63 **КАРИМОВА МАДИНА МИРЗАДЖАНОВНА, КАЮМОВА АСАЛЯ СУЛТОНМУРОДОВНА**
Венчурные и прямые инвестиции (private equity): сравнительный анализ правового регулирования и договорных конструкций

74 **АБДУСАМАТОВ НУРУЛЛО КОБИЛЖОН УГЛИ**
Цифровое имущество как объект гражданских прав

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

82 **СОБИТОВА УМИДАХОН МУРОД КИЗИ**
Роль прокуратуры в предупреждении коррупции в сфере здравоохранения

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

92 **УТАЕВ ХУСНИДДИН ХУРРАМОВИЧ**
Уголовно-правовые критерии разграничения имущественных посягательств в цифровой среде

101 **АББОСОВ МИРСУЛТОН МИРШАРОФ УГЛИ**
Проявление объективных признаков отдельных деяний, совершаемых с участием искусственного интеллекта

110 **НЕМАТИЛЛОЕВ БАХРОМ ВАХОБОВИЧ**
Теоретико-правовые основы совершенствования понятия «киберпреступление» в уголовном законодательстве Узбекистана

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

116 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОДОВИЧ**
Место института судебной экспертизы в системе права и вопросы устранения коллизий в отраслевом законодательстве
123 **НОСИРОВ АМИРХОН БАХОДИР УГЛИ**
Криминалистические аспекты предмета доказывания по делам о мошенничестве, совершённом с использованием информационных технологий

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

130 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**
Региональные механизмы и процедуры обеспечения права на обращение в международные органы
143 **МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ**
Борьба с незаконным оборотом наркотических средств: тенденции развития международно-правового сотрудничества
154 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**
Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Китай»: эволюция, договорно-правовая база и институциональные механизмы сотрудничества
166 **САЙФУЛЛАЕВА МАХБУБА АЗИМ КИЗИ**
Модели внедрения и применения английского права в международных финансовых центрах: сравнительно-правовой анализ
174 **ХУДАЙБЕРГАНОВА НИГИНА ТУЛКИН КИЗИ**
Историческое развитие института специальных миссий

МЕЖОТРАСЛЕВОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА

185 **ХАДЖАЕВА САОДАТ АНВАРОВНА**
Современные правовые и институциональные механизмы подготовки научных кадров нового поколения

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

11 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Constitutional-legal obligations of the state in ensuring fundamental human rights and freedoms: content, types, and criteria for implementation
22 **ABDURAYIMOV MUKHAMMAD SUVANKUL UGLI**
Digitalization of advocacy activities and guarantees for maintaining advocacy confidentiality
30 **ALLAMBAEV JAVLONBEK RUSTAMOVICH**
Improving the system of administrative offense proceedings in customs authorities
38 **ASLONOVA NAFISA OLIMOVNA**
The presumption of good faith of business entities as a procedural guarantee for the judicial protection of economic rights

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

52 **TURDIALIEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Prospects for improving the customs legislation of the Republic of Uzbekistan in connection with the introduction of artificial intelligence technologies
63 **KARIMOVA MADINA MIRZADJANOVNA, KAYUMOVA ASALYA SULTONMURODOVNA**
Venture capital investments vs private equity: differences in legal regulation and contractual structures
74 **ABDUSAMATOV NURULLO KOBILJON UGLI**
Digital property as an object of civil rights

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

82 **SOBITOVA UMIDAKHON MUROD KIZI**
The role of the prosecutor's office in preventing corruption in the healthcare sector

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

92 **UTAEV KHUSNIDDIN KHURRAMOVICH**
Criminal law criteria for differentiating property offences in the digital environment
101 **ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF UGLI**
Manifestation of the objective elements of certain acts committed with the participation of artificial intelligence
110 **NEMATILLOEV BAKHROM VAXOBOVICH**
Theoretical and legal foundations for refining the concept of "cybercrime" in the criminal legislation of Uzbekistan

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

116 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
The place of the institute of forensic examination in the legal system and issues of eliminating collisions in sectoral legislation
123 **NOSIROV AMIRKHON BAHODIR UGLI**
Forensic aspects of the subject of proof in fraud crimes committed using information technologies

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

130 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**
Regional mechanisms and procedures for ensuring the right to apply to international bodies
143 **MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Combating illicit drug trafficking: trends in the development of international legal cooperation
154 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**
International legal regulation of the “Central Asia–China” format: evolution, treaty framework, and institutional mechanisms of cooperation
166 **SAYFULLAEVA MAHBUBA AZIM KIZI**
Models for the introduction and application of english law in international financial centres: a comparative legal analysis
174 **KHUDAYBERGANOVA NIGINA TULQIN KIZI**
Historical development of the institution of special missions

INTERDISCIPLINARY STUDY OF LAW

185 **KHADJAEVA SAODAT ANVAROVNA**
Modern legal and institutional mechanisms for training a new generation of researchers

Kelib tushgan / Получено / Received: 14.09.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 07.10.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 21.10.2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.65010
UDC: 343.2:004.8(045)(575.1)

SUN'IY INTELLEKT ISHTIROKIDA SODIR ETILADIGAN AYRIM QILMISHLARNING OBYEKTIV BELGILARI NAMOYON BO'LISHI

Abbosov Mirsulton Mirsharof o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1173-6254
e-mail: abbosovmirsulton@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) ishtirokida sodir etiladigan ijtimoiy xavfli qilmishlarning obyektiv belgilari jinoyat huquqi nuqtayi nazaridan kompleks tahlil qilinadi. Jinoyat obyekti va obyektiv tomoniga oid fundamental nazariyalarga tayangan holda, SI texnologiyalarini jinoyatning mustaqil subyekti emas, balki yuqori ijtimoiy xavflilikka ega bo'lgan intellektual jinoyat vositasi sifatida baholaydi. Maqolada SI tomonidan yetkazilgan zarar uchun faqat fuqarolik-huquqiy javobgarlikning (oshirilgan xavf manbayi) yetarli emasligi huquqiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, respublikada o'sib borayotgan kiberjinoyatchilik tendensiyalari, jumladan, kibero'g'rilik, dipfeyk (deepfake) firibgarligi, virtual moliyaviy piramidalar va dropperlik sindromi kriminologik jihatdan tadqiq etilgan. Tahlillar natijasida amaldagi O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksini SI vositasida sodir etiladigan jinoyatlarga, xususan, raqamli muhitda jinoyatga tayyorgarlik ko'rish bosqichiga nisbatan maxsus javobgarlik normalarini kiritish orqali takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ilgari surilgan.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, jinoyat obyekti, obyektiv tomon, kiberjinoyatchilik, jinoiy javobgarlik, dipfeyk, dropperlik sindromi, jinoyatga tayyorgarlik ko'rish, raqamli huquq*

ПРОЯВЛЕНИЕ ОБЪЕКТИВНЫХ ПРИЗНАКОВ ОТДЕЛЬНЫХ ДЕЯНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ С УЧАСТИЕМ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аббосов Мирсултон Миршароф угли,
самостоятельный соискатель
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. *В статье проводится комплексный анализ объективных признаков общественно опасных деяний, совершаемых с участием искусственного интеллекта (ИИ), с точки зрения уголовного права. Опираясь на фундаментальные теории объекта и объективной стороны преступления, автор рассматривает технологии ИИ не как самостоятельного субъекта преступления, а как интеллектуальное средство совершения преступления, обладающее высокой общественной опасностью. В статье с правовой точки зрения обоснована недостаточность исключительно гражданско-правовой ответственности за вред, причинённый ИИ, рассматриваемым как источник повышенной опасности. Также с криминологической точки*

зрения исследованы тенденции роста киберпреступности в республике, включая киберкражи, мошенничество с использованием дипфейков (deepfake), виртуальные финансовые пирамиды и синдром дропперства. По результатам анализа выдвинуты научно обоснованные предложения по совершенствованию действующего Уголовного кодекса Республики Узбекистан путём включения специальных норм об ответственности за преступления, совершаемые с использованием ИИ, в частности за приготовление к преступлению в цифровой среде.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, объект преступления, объективная сторона, киберпреступность, уголовная ответственность, дипфейк, синдром дропперства, приготовление к преступлению, цифровое право*

MANIFESTATION OF THE OBJECTIVE ELEMENTS OF CERTAIN ACTS COMMITTED WITH THE PARTICIPATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abbosov Mirsulton Mirsharof ugli,
Independent Researcher at Tashkent State University of Law

Abstract. *This article provides a comprehensive criminal-law analysis of the objective elements of socially dangerous acts committed with the involvement of artificial intelligence (AI). Drawing on fundamental theories concerning the object of crime and the objective aspect of a criminal offence, the study considers AI technologies not as independent subjects of crime, but as intelligent instruments of criminal activity that may pose a heightened degree of social danger. The article provides a legal justification for the view that civil liability alone, including liability based on the concept of a source of increased danger, is insufficient to address harm caused through AI. It also examines current trends in cybercrime in Uzbekistan from a criminological perspective, including cyber theft, deepfake fraud, virtual financial pyramid schemes, and the phenomenon of "droppers."Based on the analysis, the author puts forward academically grounded proposals for improving the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan by introducing special provisions on criminal liability for offences committed using AI, including rules addressing the stage of preparation for crimes committed in the digital environment.*

Keywords: *artificial intelligence, object of crime, objective side, cybercrime, criminal liability, deepfake, dropper syndrome, preparation for a crime, digital law*

Kirish

Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning (keyingi o'rinlarda SI) jadal taraqqiy etishi nafaqat insoniyat hayotini qulaylashtirdi. Lekin ijtimoiy munosabatlarni huquqiy tartibga solish sohasida, xususan, jinoyat huquqida mutlaqo yangi, murakkab muammolarni vujudga keltirdi. O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish borasida olib borilayotgan islohotlar fonida, kibermakonda o'ziga xos ijtimoiy xavfli qilmishlar, kiberjinoyatchilikning misli ko'rilmagan darajada o'sishi kuzatilmoqda.

Jinoyat huquqida muayyan ijtimoiy xavfli qilmishni jinoyat sifatida baholash uchun uning jinoiy xarakterini belgilovchi barcha zaruriy belgilar tizimi jinoyat tarkibi tushunchasida o'z aksini topadi. Jinoyat tarkibi jinoiy javobgarlikning huquqiy asosi hisoblanib, istalgan jinoyatni kvalifikatsiya qilishning muhim sharti sifatida xizmat qiladi. Jinoyat huquqida mavjud aksiomaga ko'ra, jinoyat tarkibi obyektiv va subyektiv belgilar yig'indisidan iborat (Rustambayev, 2021; Ochilov et al., 2021; Xudaykulov, 2020). Obyektiv belgilar jinoyat qonuni bilan qo'riqlanadigan obyektga zarar yetkazuvchi (real xavfni keltiruvchi) ijtimoiy xavfli qilmishning tashqi, jismoniy jihatlarini, uning natijasini hamda qilmish va oqibat o'rtasidagi sababiy bog'lanishni ifodalaydi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining VII bobi va Jinoyat kodeksining 2-moddasiga muvofiq, inson hayoti, sog'lig'i, mulk,

shaxs huquq va erkinliklari, jamiyat va davlat manfaatlari jinoiy tajovuzlardan qo‘riqlanadi (Republic of Uzbekistan, 1994). Ammo bugungi kunda ushbu an’anaviy ne’matlarga sun’iy intellekt ishtirokida qilinayotgan tajovuzlar jinoyat huquqi doktrinasini, ayniqsa, jinoyatning obyekt va obyektiv tomoniga oid qarashlarni tubdan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda. Mazkur maqolada SI ishtirokidagi jinoyatlarning obyektiv belgilarini baholash, ularni an’anaviy jinoyatlardan farqlovchi xususiyatlarni aniqlash hamda sohadagi huquqiy bo‘shliqlarni bartaraf etish yuzasidan ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish maqsadi qo‘yilgan. Mazkur tadqiqotda ijtimoiy-huquqiy hodisalarni bilishning umumilmiy va maxsus yuridik metodlaridan keng foydalanildi. Xususan, tizimli tahlil metodi orqali jinoyat obyekti va obyektiv tomonining ichki tuzilishi, shuningdek, SI texnologiyalarining ushbu tarkibiy qismlarga ta’siri bosqichma-bosqich o‘rganildi. Kriminologik va statistik tahlil metodi yordamida O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi va Milliy statistika agentligining 2021–2026-yillardagi kiberjinoyatchilikka oid rasmiy ma’lumotlari, xususan, jinoyatlarning o‘sish dinamikasi, yetkazilgan moddiy zararlar ko‘lami o‘rganildi. Mintaqaviy va “mahallabay” o‘rganish usuli orqali Toshkent shahrining Yashnobod tumani va Sirdaryo viloyati misolida kriminogen vaziyat, latentlik darajasi, tergov organlarining qarorlari empirik tarzda qiyosiy tahlil qilindi. Normativ va qiyosiy-huquqiy tahlil metodi yordamida Jinoyat kodeksi, Fuqarolik kodeksi hamda xorijiy davlatlar qonunchiligi normalari solishtirilib, kolliziya va huquqiy bo‘shliqlar aniqlandi.

Asosiy qism

Jinoyat obyekti to‘g‘risidagi ta’limot jinoyat huquqiy fanining eng murakkab va ziddiyatli institutlaridan biri hisoblanadi. Xorijiy va milliy yuridik adabiyotlarda jinoyat obyektini ta’riflashga oid turli xil yondashuvlar mavjud.

Germaniyalik olim G. Jeykobs o‘z tadqiqotlarida jinoyat obyektini inkor etib, uni normaga almashtiradi, ya’ni jinoyat huquqining vazifasini moddiy qadriyatlarni emas, balki normativlik (qonuniylik, majburiylik) tizimini muhofaza qilish ekanini ta’kidlaydi (Jakobs, 1995). U jinoyat obyektini alohida kategoriya sifatida ko‘rishni inkor etib, uni buzilgan norma va ijtimoiy rol sifatida ko‘rsatadi. Biroq bu yondashuv qilmishni to‘g‘ri kvalifikatsiya qilishda amaliy qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. V. Melnikova esa jinoyat obyektini ijtimoiy xavfli qilmish ularga qarshi qaratilgan, zarar yetkaziladigan yoki zarar yetkazishning haqiqiy xavfi yuzaga keladigan, jinoyat qonunchiligi bilan himoyalanadigan ijtimoiy munosabatlar sifatida ta’riflaydi (Melnikova, 1996).

G. Vilyams, M. Dubber, D. Baker, A. Ashvort va J. Horder kabi xorijiy olimlar jinoyat obyektini faqat umumiy va maxsus obyekt turlariga ajratishni taklif etib, turdosh va bevosita obyektlarni oraliq kategoriya sifatida qilmishni kvalifikatsiya qilishni qiyinlashtiradi, deb hisoblashadi (Williams, 1961; Dubber, M. 2014; Baker, 2023; Ashworth & Horder 2013). Biroq bugungi kunda SI texnologiyalari orqali bir necha muhofaza qilingan obyektlarga bir vaqtning o‘zida tajovuz qiluvchi murakkab tarkibli jinoyatlar paydo bo‘layotganligi sababli faqat ikki elementli tasnif yetarli emas.

Mamlakatimiz olimlari X.R. Ochilov, Sh.D. Xaydarov va Z. Shamsidinov kabi olimlar jinoyat obyektini umumiy, maxsus (turdosh) va bevosita turlarga bo‘lib o‘rganishgan (Ochilov et al., 2021). M. Rustambayev (2018) jinoyat obyekti turlarini vertikal va gorizontalligiga ko‘ra tasniflashni taklif etadi. Gorizontal tasnif, ayniqsa, kiberjinoyatlarda (bitta qilmish ham mulk, ham axborot xavfsizligiga tajovuz qilganda) muhofaza qilinuvchi munosabatlar o‘rtasidagi funksional iyerarxiyani belgilash uchun o‘ta muhim sanaladi.

SI huquqiy maqomi bo‘yicha milliy doktrinada jiddiy bahslar mavjud. Akademik A. Saidov va professor O. Okyulovlar SI obyektlariga nisbatan “oshirilgan xavf manbasi” rejimini tatbiq etib, Fuqarolik kodeksining

999-moddasi orqali javobgarlikni baholashni taklif etishadi (Saidov & Okyulov, 2025). B. Axrarov va M. Baratovlar (2020) bu turdagi subyektlarga nisbatan fuqarolik qonunchiligi yetarli desa, D. Kushbakov (2021) jinoiy javobgarlik doirasini kengaytirish zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, SI ishtirokidagi jinoyatlarning obyektiv belgilarini faqat sivilistik yondashuv bilan izohlab bo'lmaydi.

Olimlar orasida bugungi kundagi dolzarb savollardan biri bu shubhasiz SIning jinoyat huquqiy maqomi: subyektmi yoki vosita? SI texnologiyalari ishtirokida sodir etiladigan qilmishlarning obyektiv belgilarini tahlil qilish asnosida avvalo ushbu obyektning maqomi masalasini hal qilish lozim. SI jinoyatning to'laqonli subyekti bo'lishi mumkin emas. Sababi, unda ong va iroda mavjud emas. Jinoyat huquqining fundamental prinsiplariga ko'ra, subyekt o'z qilmishiga nisbatan ruhiy munosabat (qasd yoki ehtiyotsizlik) bildirishi shart. Jazoning asosiy maqsadlari bo'lgan axloqiy tuzatish va jinoyatlarning oldini olish faqat inson ruhiyatiga ta'sir ko'rsatishga qaratilgan hisoblanadi. SI (algoritm, neyrotarmoq) axloq, vijdon va pushaymonlik kabi subyektiv xislatlardan xolidir. Demak, SI o'ta xavfli, murakkab intellektual jinoyat vositasi hisoblanadi.

Fuqarolik-huquqiy va jinoiy javobgarlik o'rtasida kolliziyalar mavjud. Jumladan, SIning yetkazgan zararlari uchun faqatgina O'zR Fuqarolik kodeksining 999-moddasiga (oshirilgan xavf manbayi egasining javobgarligi) tayanish kollizion va samarasiz yondashuvdir. Fuqarolik huquqi jamiyatdagi normal, tabiiy huquqiy munosabatlarni tartibga solishga xizmat qiladi (Topildiyev, 2022). Jinoyat huquqi esa qo'riqlovchi funksiyani bajaradi. Agar SI tizimi (masalan, jangovar avtonom dron yoki tibbiy robot) inson hayotiga xavf tug'dirib o'limga sabab bo'lsa, uni sof fuqarolik-huquqiy delikt sifatida baholab bo'lmaydi. Qotillik fakti mulkiy munosabatlar chegarasidan chiqib, shaxs va jamoat xavfsizligiga qarshi og'ir jinoyat hisoblanadi. Bunday oqibatlarda fuqarolik qonunchiligiga suyanib qolish, qotillikni oddiy mulkiy nizoga tushirib qo'yadi. Boz ustiga, SIning avtonomlik va "qora quti" ("black box") xususiyatlari tufayli an'anaviy javobgarlik zanjiri uziladi. Insonni u oldindan ko'ra olmagan oqibatlar uchun javobgarlikka tortish esa asossiz obyektiv inkriminatsiyani vujudga keltiradi.

Kiberjinoyatchilikning kriminologik tendensiyalarini 2021–2026-yillarga nazar soladigan bo'lsak, statistik tahlillar kriminogen xaritada tub burilish yuz berganini tasdiqlaydi. 2025-yilda O'zbekistonda ro'yxatga olingan 155 002 ta jinoyatning 49,6 %i (76 852 ta) aynan kiberjinoyatlardir. Moddiy zarar 3 trillion 730 milliard so'mdan oshgan bo'lib, shundan 2,1 trillion so'mi bevosita 2025-yil hissasiga to'g'ri keladi. Ushbu jinoyatlarning strukturaviy tahlili shuni ko'rsatadiki, jinoyatlarning 48,4 %i (37 261 ta) axborot tizimlariga noqonuniy kirish orqali qilingan kibermakonda sodir etilgan o'g'rilik jinoyatiga, 47,1 %i (36 265 ta) SI vositalari (dipfeyk, ovoz klonlash) orqali qilingan kibermakondagi firibgarlik jinoyatiga to'g'ri kelmoqda (UzDaily, 2023).

Yashnobod tumanida 2025-yilda bevosita kiberjinoyatchilikka oid 29 ta ariza kelib tushgan bo'lsa, 2026-yilning birinchi choragidayoq bu ko'rsatkich allaqachon 16 tani tashkil etmoqda (ya'ni o'sish dinamikasi keskin saqlanib qolgan). Yashnobod tumanida 2025-yilda kiberjinoyatchilikka oid arizalarning 37,5 %i Jinoyat-protsessual kodeksining 83-moddasi 2-qismi, ya'ni qilmishda jinoyat tarkibi bo'lmaganligi asosi bilan tugatilgan. Bu kriminologiyada "huquqni qo'llashdagi inqiroz" deb ataladi: fuqarolarning pullari elektron tarzda talon-toroj qilinmoqda. Biroq tergov organlari eskirgan normativ bazaga tayanib, ko'p hollarda "fuqarolik-huquqiy munosabat" degan vaj bilan jinoyat ishini qo'zg'atishni rad etishmoqda yoki tugatishmoqda.

Yashnobod tumanida 2025-yilda qo'zg'atilgan jinoyat ishlari tarkibida 62,5 %ini kiberfiribgarlik (JKning 168-moddasi) va 37,5 %ini kibero'g'rilik (JKning 169-moddasi)

tashkil etgan. 5 ta holatda esa jamoat xavfsizligi va tartibiga tahdid soluvchi materiallarni kibermakonda tarqatish (JKning 2441-moddasi) holatlari aniqlangan. Moddiy zarar masalasiga to‘xtaladigan bo‘lsak, birgina Yashnobod tumanida 2025-yilda fuqarolarga yetkazilgan moddiy zarar miqdori 107 000 000 (bir yuz yetti million) so‘mdan ortiqni tashkil etgan. 2026-yildagi 16 ta jinoyat arizasining aksariyati firibgarlik ekani, jinoyatchilar aholining ishonuvchanligidan foydalanish bo‘yicha ijtimoiy muhandislik usullarini yanada takomillashtirganini ko‘rsatadi.

Jinoyatlarni fosh etish ko‘rsatkichlari amaldagi tizimning mutlaqo qoniqarsiz ekanligini ko‘rsatadi. Yashnobod tumanida 2026-yildagi ushbu jinoyatlarning atigi 12,5 %i fosh etilgan bo‘lib, qolgan 87,5 %i ochilmasdan qolmoqda. O‘tgan yillar kesimida ham respublika bo‘yicha fosh etilish o‘rtacha 27,5 % atrofida bo‘lgan. Bu raqamlar kiberjinoyatlarning latentlik (yashirin) darajasi favqulodda yuqori ekanligini, dalillarni to‘plash, IP-manzillarni aniqlash, kriptotranzaksiyalarni kuzatish kabi raqamli tergov institutlari jiddiy islohotga muhtojligini ko‘rsatadi. Ushbu joylarda, asosan ustoz-shogird an’analariga tayangan an’anaviy tergov uslublari kiberhujumlar oldida ojiz qolmoqda.

Eng xavotirli xulosa shundan iboratki, kiberjinoyatchilik chegarasiz jinoyatdir. Tahlil natijalariga ko‘ra, Yashnobod tajribasida jinoyat sodir etgan shaxslarning atigi 21 %i aynan o‘sha hududda istiqomat qilgan. Qolgan 79 %i esa hududdan tashqarida boshqa viloyatda yoki hatto xorijiy davlatlarda turib, VPN va proksi-serverlar orqali masofaviy usulda hujumlarni amalga oshirgan. Bunday transchegaraviy va ekstraterritorial xususiyat kiberjinoyatchilikka qarshi kurashishni yagona mahalliy profilaktika darajasidan olib chiqib, yagona milliy va huquqiy mudofaa tizimini (Kiberjinoyat atamasining xalqaro konvensiyalarga mos ta’riflanishini) talab qiladi.

Amaldagi Jinoyat kodeksining 188^1-moddasi qabul qilingan davrda moliyaviy piramidalar asosan jismoniy infratuzilma (ofislar) ga ega bo‘lish hamda pul mablag‘larini naqd shaklda (qo‘lma-qo‘l) yig‘ish mexanizmi orqali faoliyat yuritgan. Biroq raqamli texnologiyalarning shiddatli rivojlanishi natijasida mazkur jinoyatning kriminologik va deterministik portreti butunlay virtual makonga ko‘chdi. Zamonaviy kibermoliyaviy piramidalarni tashkil etuvchilar jismoniy idoralar saqlash va shaxsini ochiqlash zaruriyatidan to‘liq voz kechmoqda. Ularning virtual “ofisi” yopiq “Telegram” kanal, anonim kriptohamyon hamda xorijiy xostinglarda joylashgan, sun’iy intellekt elementlaridan foydalanilgan soxta (fishing) investitsion vebplatformalardan iborat bo‘lib qolmoqda. Bu esa qilmishni kvalifikatsiya qilishda va subyektni aniqlashda transmilliy xarakterdagi huquqiy muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Yangi avlod moliyaviy piramidalari aqlli shartnomalar, blokcheyn texnologiyalari va raqamli tokenlar niqobi ostida fuqarolarga fantastik daromad (kunlik 5-10 % foyda) va’da qilmoqda. Amaldagi JKning 188^1-moddasida noqonuniy faoliyat atamasi umumiy tarzda berilgan bo‘lib, u piramidaning iqtisodiy tub mohiyatini ochiq ko‘rsatib bermaydi. Aslida moliyaviy piramidaning yagona hal qiluvchi belgisi shundaki, yig‘ilgan mablag‘lar hech qanday iqtisodiy qadr-qimmat yaratuvchi tadbirkorlik faoliyatiga yo‘naltirilmaydi. Barcha to‘lov (daromad deb ataluvchi tushum)lar faqatgina tizimga yangi qo‘shilgan a’zolarning badallari hisobidan eski a’zolarga qayta taqsimlanadi. Bu aniq matematik asoslangan jinoyat bo‘lib, ertami-kech qulashi kafolatlangan iqtisodiy sabotajdir.

Shu munosabat bilan, moliyaviy piramidalarga qarshi kurashish bo‘yicha qonunchilikni takomillashtirish zarurati shundan iboratki, qonunda jinoyatning moddiy belgisi (aktivlarni tadbirkorliksiz qayta taqsimlash) aniq yozilishi kerak. Shuningdek, piramida tashkilotchilarining maqsadli ravishda yuzlab va minglab fuqarolarning hayotini barbod qilayotganini inobatga olib, ularga nisbatan

jazo sanksiyalarini favqulodda og‘irlashtirish va jinoyat orqali orttirilgan har qanday mulkni majburiy musodara qilish instituti qayta tiklanishi obyektiv ehtiyoj hisoblanadi.

Biz yashayotgan davrning eng katta texnologik inqilobi hisoblangan SI tizimlari insoniyatga qulaylik keltirish bilan birga, kiberjinoyatchilarning qo‘lida eng xavfli va ommaviy qirg‘in quroliga tenglashadigan vositaga aylanib bormoqda. Kriminologik tadqiqotlar va kiberxavfsizlik markazlari ogohlantirayotganidek, jinoyatchilar SI yordamida harakatlarni avtomatlashtirmoqda, o‘ta ishonchli soxta kontent yaratmoqda va huquq-tartibot idoralari nazoratini chetlab o‘tmoqda.

Xususan, dipfeyk texnologiyasi yordamida davlat rahbarlari, yirik biznes vakillari yoki fuqarolarning yuz qiyofasi va ovozini 99 % aniqlik bilan soxtalashtirish imkoniyati paydo bo‘ldi. Jinoyatchilar SI yordamida taniqli shaxslarning ovozini klonlashtirib, “men falokatga uchradim, pul kerak” yoki “mana bu davlat investitsiya dasturiga pul kiriting” qabilidagi videomurojaatlarni ommaviy tarqatmoqdalar. Minglab O‘zbekiston fuqarolari aynan ijtimoiy tarmoqlardagi dipfeyk reklamalarga aldanib, moliyaviy piramida va firibgarlarga mablag‘larini o‘tkazib yuborgan.

Muammo shundaki, amaldagi O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida texnologiyalar, xususan, SIdan jinoiy, g‘arazli maqsadlarda foydalanganlik uchun hech qanday maxsus javobgarlik normasi mavjud emas. Bu huquqiy bo‘shliq SI dasturchilari va foydalanuvchilari o‘rtasida to‘la jazosizlik hissini uyg‘otmoqda. Kiberjinoyatlar oldini olish borasidagi yondashuvimiz endilikda oqibat kelib chiqqanidan so‘ng kurashish emas, texnologiyani ishlab chiqish va qo‘llash bosqichidayoq jinoiy taqiq qo‘yish bo‘lishi shart.

Tahlillarning eng og‘riqli nuqtasi bu mamlakatimiz bank va moliya infratuzilmasining o‘sib borayotgan kibertahdidlarga tayyor emasligi hamda huquqiy javobgarlik mexanizmlarining noaniqligidir. 2026-yil 12-martda Prezidentga qilingan taqdimotda ko‘rsatib o‘tilganidek, o‘tgan yillarda atigi 3 ta bank tizimidagi SI tufayli birdaniga 3025 nafar mijozning hisobidan pullar o‘g‘irlangan va ularga 17 milliard so‘m moddiy zarar yetkazilgan (Mirziyoyev, 2026).

Banklar, to‘lov tizimi operatorlari va to‘lov tashkilotlari katta miqdorda daromad ko‘rayotgan bo‘lishiga qaramay, ko‘plab hollarda axborot xavfsizligi uchun yetarli sarmoya kiritishmayapti. Ikki faktorli autentifikatsiya, shubhali tranzaksiyalarni bloklovchi firibgarlikka qarshi tizimlari yo eskirgan, yoki tejamkorlik maqsadida o‘chirib qo‘yilgan. Bunga sabab, amaldagi qonunchilikda banklarning kiberxavfsizlik talablariga rioya etmaganligi uchun jinoiy javobgarlik yo‘qligidir. Jinoyatchi pullarni o‘g‘irlaydi, jabrlanuvchi yillab pulini qaytarolmaydi. Bank esa “biz mas’ul emasmiz, mijoz parolini o‘zi berib qo‘ygan” degan standart bahona bilan javobgarlikdan qutulib qolmoqda. Bunday adolatsizlikka barham berish, moliya tashkilotlarini mijozlar xavfsizligini ta’minlashga majbur qilish uchun qonunchilikda “tizimli profilaktika” sifatida bank mas’ul shaxslariga nisbatan qat’iy jinoiy va moddiy javobgarlik kiritilishi obyektiv huquqiy zaruratdir.

Ikkinchi yirik muammo bu dropperlik sindromidir. Kiberjinoyatchilar o‘g‘irlangan pullarni izsiz yo‘qotish va naqdlashtirish uchun yuzlab fuqarolarning bank kartalaridan foydalanadilar. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlami, talabalar va huquqiy savodi past fuqarolar arzimas haq (masalan, 100 000 so‘m) evaziga o‘z nomlariga bank kartasi ochib, uning boshqaruvi (login-paroli) va SIM-kartalarini begona (jinoyatchi)larga sotib yuborishmoqda. Bu qatlam kriminologiyada dropperlar deb ataladi. Ular bilvosita tarzda xalqaro kiberjinoyatchilik sindikatlarining pul yuvish zanjiridagi eng muhim halqasiga aylanmoqda. Amaldagi qonunchilikda o‘z bank kartasini va elektron akkauntini kiberjinoyat uchun ijaraga yoxud foydalanishga berganlik uchun to‘g‘ridan to‘g‘ri ma’muriy va jinoiy javobgarlik yo‘q. Zanjirning ayni

shu qismi qonunan uzilmas ekan, kiberjinoyatchilar xorijdan turib bemalol pullarni o‘zlashtirishda davom etaveradi.

Yuqorida tahlil qilingan dalillar, xususan, kiberjinoyatchilik ko‘rsatkichlarining yuzlab barobarga oshishi, moddiy zararning trillionlab so‘mga yetishi, SI kabi yangi tahdidlarning o‘sib borishi shuni bildiradiki, bizning amaldagi jinoyat va ma’muriy qonunchiligimiz chuqur kechikkan, reaktiv xarakterga ega. Ya’ni qonun faqatgina jinoyat sodir bo‘lib, fuqaro pulini yo‘qotib, oilasi xonavayron bo‘lganidan keyingina ishga tushadi. Biroq kibermakonda pul bir necha soniyalar ichida yuzlab offshor hisoblarga bo‘linib chiqib ketadi. Shuning uchun an’anaviy jazo bu yerda samarasizdir.

Zamonaviy raqamli xavfsizlik siyosati jinoiy jazo choralarini oqibatlar bilan kurashishdan barvaqt oldini oluvchi va xavfni neytrallashtiruvchi darajaga ko‘tarishni talab etadi. Qonunchilikka kiritilayotgan yangi normalar aynan shu maqsadda fuqarolarda o‘z ma’lumotlariga nisbatan shaxsiy mas’uliyatni oshirish, moliya muassasalarida himoya infratuzilmasini qurish majburiyatini mustahkamlash, moliyaviy piramidalar va SI orqali qilingan jinoyatlarga esa o‘ta qat’iy, ayovsiz chora ko‘rish mexanizmlarini yaratishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan.

SI ishtirokidagi jinoyatlarda harakat yoki harakatsizlik odatiy jinoyatlardagidek jismoniy kuch, ruhiy bosim va shu kabi odatiy psixofiziologik holatlar emas, balki raqamli manipulyatsiya va avtomatlashtirish orqali sodir etiladi. SI ishtirokidagi ijtimoiy xavfli qilmishlarning obyektiv tomonini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, SI jinoyat to‘laqonli subyekti emas, balki o‘ta xavfli, intellektual va yuqori tezlikda harakatlanuvchi jinoyat vositasidir. Asosiy huquqiy muammo shundaki, SI tomonidan mustaqil hosil qilingan (generatsiya qilingan) zararli oqibatlar va uni yaratgan dasturchi yoki foydalangan shaxs o‘rtasidagi yuridik sababiy bog‘lanishni aniqlash uslubining yo‘qligidir. Hozirgi kunda mavjud SI texnologiyalari o‘z-o‘zidan jinoyat subyekti bo‘la olmagani bois, u orqali zarar yetkaziladigan ijtimoiy munosabatlarni aniqlash dolzarb ahamiyat kasb etadi. O‘rganishlarimiz shuni ko‘rsatadiki, amaldagi jinoyat qonunchiligi chuqur kechikkan va faqat reaktiv xarakterga (oqibat kelib chiqqandan so‘ng kurashish) ega bo‘lib qolgan. Zamonaviy raqamli xavfsizlik siyosati jinoiy jazo choralari preventiv, ya’ni oldini oluvchi bo‘lishiga xizmat qilishini talab etadi. Shulardan kelib chiqib, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga quyidagi ilmiy asoslantirilgan takliflar kiritilishi ilgari suriladi.

Birinchidan, Jinoyat kodeksining 25-moddasi doirasida, axborot texnologiyalari sohasida g‘arazli maqsadlarda SI algoritmlarini yozish, neyrotarmoqlarni jinoiy maqsadlarda o‘qitish va moslashtirishni to‘g‘ridan to‘g‘ri jinoyatga tayyorgarlik ko‘rishning maxsus raqamli shakli sifatida e’tirof etuvchi me’yorlarni kiritish lozim.

Ikkinchidan, Jinoyat kodeksining axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar bobi tarkibiga SI texnologiyalarini g‘arazli yoki boshqa past niyatlarda ishlab chiqish, qayta dasturlashtirish, tarqatish, foydalanish va boshqa harakatlarni amalga oshirishni mustaqil jinoyat tarkibi sifatida kiritish lozim.

Uchinchidan, Jinoyat kodeksining 56-moddasiga qo‘shimcha “i^1” band, ya’ni sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanib jinoyat sodir etishni jazoni og‘irlashtiruvchi holat sifatida e’tirof etish lozim.

To‘rtinchidan, mijozlar xavfsizligiga e’tiborsizlikni bartaraf etish uchun bank, to‘lov tizimi operatorlari va to‘lov tashkilotlarining mas’ul shaxslariga nisbatan davlat tomonidan belgilangan kiberxavfsizlik talablariga rioya etmaganlik oqibatida ommaviy moddiy zarar kelib chiqqan holatlar uchun qat’iy jinoiy va moddiy javobgarlikni belgilash lozim.

Beshinchidan, Jinoyat kodeksiga yangi 121^1-modda, ya’ni raqamli jinsiy tajovuzni kiritish lozim. Jumladan, SI, axborot texnologiyalaridan foydalangan holda yoki sintetik

mediatexnologiyalar yordamida shaxsning roziligisiz uning yuzi, tana a'zolari yoki ovozini o'zgartirish, soxtalashtirish yoki ularni sun'iy ravishda yaratish orqali pornografik xarakterdagi tasvir, video yoki audio materiallarni tayyorlash, saqlash, olib kirish, tarqatish, reklama qilish, namoyish etish, xuddi shuningdek, shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini toptash, ruhiy azob berish yoki jinsiy aloqaga majburlash maqsadida raqamli jinsiy tahdid, tajovuz sodir etishni alohida jinoyat turi sifatida belgilanadi.

Oltinchidan, moliyaviy piramidalar bo'yicha sanksiyalarni qat'iylashtirish lozim. Jumladan, Jinoyat kodeksiga yangi 188^2-modda, ya'ni moliyaviy piramidani tashkil etish va unga rahbarlik qilishni alohida jinoyat turi sifatida kiritish lozim.

Yettinchidan, Jinoyat kodeksiga yangi 130^2-modda, ya'ni SI yordamida noqonuniy kontentni tayyorlash va tarqatishni alohida jinoyat turi sifatida kiritish lozim.

Sakkizinchidan, Jinoyat kodeksiga yangi 168^1-, 169^1-moddalar, ya'ni axborot tizimlaridan foydalanib firibgarlik va o'g'rilik sodir etishni alohida jinoyat tarkibi sifatida ajratish lozim.

To'qqizinchidan, Jinoyat kodeksining 278^1-moddasini axborotlashtirish va kiberxavfsizlik qoidalarini buzish deya qayta tahrirlab, modda dispozitsiyasini "Axborotlashtirish va kiberxavfsizlik qoidalarini buzish, ya'ni belgilangan himoya choralarini ko'rmagan holda axborot tizimlari, ma'lumotlar bazalari va banklarini, axborotga ishlov berish hamda uni uzatish tizimlarini yaratish, joriy etish va ulardan foydalanish hamda axborot tizimlaridan ruxsat bilan foydalanish fuqarolarning huquqlariga yoki qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlariga yoxud davlat yoki jamoat manfaatlariga ko'p miqdorda zarar yoxud jiddiy ziyon yetkazilishiga sabab bo'lsa" deya o'zgartirish kerak.

O'ninchidan, kiberjinoyat zanjirini uzish maqsadida o'z bank kartasi, elektron akkaunti, identifikatsiya ma'lumotlarini g'arazli maqsadlarda boshqa shaxslarga ijaraga berish, sotish yoxud qasddan topshirganlik (dropperlik faoliyati) uchun to'g'ridan to'g'ri ma'muriy va uning ortidan jinoiy javobgarlikni o'rnatish lozim.

Xulosa

Mamlakatimizda raqamli huquq va kiberxavfsizlik kafolatlarini ta'minlash, jamiyatimizni iqtisodiy barqarorlikka olib chiqish maqsadida tadqiqotlar va o'rganishlarimiz natijasida, O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga taklif etilayotgan o'zgartirish va qo'shimchalar har tomonlama asoslantirilgan, kechiktirib bo'lmas va hayotiy zaruratdir.

Ushbu normalarning amaliyotga joriy etilishi jamiyatni raqamli iqtisodiy inqirozlardan saqlashga hamda fuqarolarning huquq va erkinliklari, mulkiy hamda shaxsiy daxlsizligi jinoiy tajovuzlardan himoya qilishga xizmat qiladi.

REFERENCES

Axrarov, B., & Baratov, M. (2020). O'zbekiston Respublikasida yuridik shaxslar javobgarligining ayrim jihatlari [Some aspects of the liability of legal entities in the Republic of Uzbekistan]. *Fair Trial*, (5), 35–41.

Ashworth, A., & Horder, J. (2013). *Principles of criminal law* (7th ed.). Oxford University Press.

Baker, D. J. (2023). *Glanville Williams & Dennis Baker: Treatise of criminal law* (5th ed.). Sweet & Maxwell.

Bozarov, S. S. (2022). *Sun'iy intellekt tomonidan yetkazilgan zarar uchun javobgarlik masalalari* [Liability issues for damage caused by artificial intelligence]. UZA. https://cdn.uza.uz/2022/07/05/05/02/03h8FqhXBuvClYHXM6MJBeh509lkZFPo.pdf

Dubber, M. D. (Ed.). (2014). *Foundational texts in modern criminal law*. Oxford University Press.

Hallevy, G. (2013). *When robots kill: Artificial intelligence under criminal law*. University Press of New England.

Horder, J. (2023). *Ashworth's principles of criminal law* (10th ed.). Oxford University Press.

Ivashchenko, M. A. (2020). Iskusstvennyy intellekt v ugolovnom zakonodatelstve Rossii [Artificial intelligence in Russian criminal law]. *Academic Thought*, *4*(13), 62–65.

Jakobs, G. (1995). Das Strafrecht zwischen Funktionalismus und „alteuropäischem“ Prinzipiendenken [Criminal law between functionalism and traditional European principles]. Journal for the Entire Field of Criminal Law, 107(4), 843–876. https://doi.org/10.1515/zstw.1995.107.4.843

Kamalova, G. G. (2020). Nekotorye voprosy ugolovno-pravovoy otvetstvennosti v sfere primeneniya sistem iskusstvennogo intellekta i robototekhniki [Some issues of criminal liability in the field of application of artificial intelligence systems and robotics]. *Bulletin of Udmurt University. Series Economics and Law*, *30*(3), 412–418.

Kashkin, S. Y., Tishchenko, S. A., & Altukhov, A. V. (2020). Pravovoe regulirovanie primeneniya iskusstvennogo intellekta dlya borby s rasprostraneniem COVID-19: Problemy i perspektivy s uchetom mirovogo opyta [Legal regulation of the use of artificial intelligence to combat the spread of COVID-19: Problems and prospects based on global experience]. *Lex Russica*, (7), 122–132.

Kibalnik, A. G., & Volosyuk, P. V. (2018). Iskusstvennyy intellekt: Voprosy ugolovno-pravovoy doktriny, ozhidayushchie otvetov [Artificial Intelligence: Questions of criminal law doctrine awaiting answers]. *Bulletin of the Nizhny Novgorod Academy of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, (44), 164–168.

Kushbakov, D. M. (2021). Yuridik shaxslar jinoyiy javobgarligining xususiyatlari [Features of criminal liability of legal entities]. *Academic Research in Educational Sciences*, *2*(5), 780–788.

Laptev, V. A. (2019). Ponyatie iskusstvennogo intellekta i yuridicheskaya otvetstvennost za ego rabotu [The concept of artificial intelligence and legal responsibility for its work]. *Law. Journal of the Higher School of Economics*, (2), 79–102. https://doi.org/10.17323/2072-8166.2019.2.79.102

Melnikova, V. E. (1996). *Obekt prestupleniya* [The object of a crime]. In B. V. Zdravomyslov (Ed.), *Ugolovnoe pravo Rossiyskoy Federatsii. Obshchaya chast* [Criminal law of the Russian Federation: General part] (pp. 116–128). Yurist.

Mirziyoyev Sh. M. (2026). *Uyushgan jinoyatchilik va kiberjinoyatlarga qarshi kurashish takomillashtiriladi* [Fight against organized crime and cybercrime to be strengthened]. President.uz. https://president.uz/oz/lists/view/9009

Ochilov, Kh. R., Xaydarov, Sh. D., & Shamsidinov, Z. Z. (2021). *Jinoyat huquqi (Umumiy qism)* [Criminal law (General part)]. TSUL Publ.

Republic of Uzbekistan. (1994). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. https://lex.uz/docs/-111453

Russell, S., & Norvig, P. (2007). *Iskusstvennyy intellekt: Sovremennyy podkhod* [Artificial intelligence: A modern approach] (2nd ed.). Williams.

Rustambayev, M. Kh. (2018). *O‘zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi* [Course on criminal law of the Republic of Uzbekistan] (2nd ed.). Military-Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan.

Rustambayev, M. Kh. (2021). *O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharhlar: Umumiy qism* [Commentary on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan: General part]. Yuridik adabiyotlar publish.

Saidov, A., & Okyulov, O. (2025). Sun’iy intellektning ijtimoiy maqomi va huquqiy rejimi shakllanishining istiqbollari [Prospects for the formation of the social status and legal regime of artificial intelligence]. *Scientific and Educational Journal of Democratization and Human Rights, 1*(105), 20–27.

Topildiyev, V. R. (2022). *Fuqarolik huquqi: Umumiy qism* [Civil law: General part]. Yuridik adabiyotlar publish.

UZDaily. (2023). *Senat O‘zbekistonda jinoyatchilikning oldini olish choralarini ko‘rib chiqdi* [The Senate considered measures to prevent crime in Uzbekistan]. https://www.uzdaily.uz/uz/senat-o%CA%BBzbekistonda-jinoyatchilikning-oldini-olish-choralarini-ko%CA%BBrib-chiqdi/

Vladimirova, Z. V. (2021). O vozmozhnykh sposobakh nadeleniya iskusstvennogo intellekta pravosubyektnostyu [On possible ways of granting artificial intelligence legal personality]. *Bulletin of the Master’s program*, *8*(119), 50–55.

Williams, G. (1961). *Criminal law: The general part*. Stevens & Sons.

Xudaykulov, F. Kh. (2020). *Qilmishni kvalifikatsiya qilishda jinoyat objektiv tomoni fakultativ belgilarining jinoyat-huquqiy ahamiyati* [Criminal-legal significance of optional elements of the objective side of crime in qualification of acts]. Tashkent state university of law.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 5-SON

VOLUME 6 / ISSUE 5 / 2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.65

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence